

DANIŞMANLIK SÜRECİ

Çiğdem GÜNGÖR

Bir dergide bilimsel bir makalenin yayınlanması, çaba isteyen, uzun zaman alan bir süreçtir. Yazarlar, danışmanlar ve editörler bilimsel iletişimin sağlanmasında hayati rol oynarlar ve bu yüzden de bazı sorumlulukları omuzlamaları gerekir. Editörler, iyi kalitedeki yayınların seçiminde belli bir alanda çalışan, rehberlik yapan ve yardım eden bilim insanlarının hükümlerine ve eleştirilerine güvenirlir. Danışmanlar verdikleri hizmet için bedel almazlar ve zamanlarını herhangi bir karşılık beklemeden bilimin hizmetine sunarlar. Danışmanlık, biyomedikal yayınların bir parçası haline gelmiş ve bilimsel iletişime damgasını vurmuş, özellikle bazı ileri düzey dergilerin öncülük ettiği değişikliklerle, sürekli gelişen bir sistemdir.

Danışmanlık “Yazar ve dergi arasında yayınlanması talep edilen bilgi için yapılan müzakeredir” ve “araştırmacıların yaptıkları araştırmanın kalite ve uygunluk açısından aynı alandaki uzmanlar tarafından değerlendirilmesi işlemidir”.

Danışmanlık sistemini başlangıcı

Danışmanlık sisteminin başlangıcı tam olarak bilinmemekteyse de, eski dönemlerde, bazı editörlerin bilimsel eserleri gayri resmi olarak kişilere danışmasıyla başladığı ve daha sonra, resmi bir işlem olarak kabul edildiği düşünülmektedir. Bilimsel dergilerde danışmanlık kavramı resmi olarak, 1665’te Kraliyet Ailesine ait “Philosophical Transactions of the Royal Society”nin ortaya çıkışına dayanmaktadır. O dönemlerde konsey üyeleri, İsaac Newton, Charles Darwin, Michael Faraday, William Herschel gibi kişilerin gönderdikleri bildirimleri incelemekteydiler. 17. yy. ortalarında kullanılmakla beraber, 2. Dünya savaşıdan sonra fen ve laboratuvar alanlarındaki önemli gelişmelerle, dergilere gönderilen makale sayısının artması ve editörlerin yardımcı ihtiyaç duymasıyla, yaygınlaşmıştır. Danışmanlık veya hakemlik terimleri aynı disiplindeki araştırmacıların bir çalışmayı incelenmesi anlamında birlikte kullanılmaktadır. İncelenen konu veya problem hakkında bilgili, yazarla bilimsel açıdan aynı meslekten olanların araştırmayı inceleyerek hakkında hüküm vermesi ve bunu editöre bildirmesi şeklinde bir standart belirlenmiştir.

Danışmanlık sisteminin önemi

Bilimsel iddialar kanıtlanamaz sadece çürütülebilir. Bu nedenle, danışmanların ortaya koydukları şüpheler, bilimsel muhakeme için can alıcı noktayı oluşturmaktadır. 1605’te Sir Francis Bacon, şüphelerin ortaya konması ve ilan edilmesinin iki faydası olduğunu söylemiştir: “Bizi sadece yanlışlardan korumakla kalmaz, sorgulamayı teşvik ederek, herhangi bir müdahale olmadan kolayca geçebilecek bir konunun dikkatle ve özenle incelenmesini sağlar”.

Bilimsel bulgular yazılı forma dönüşmedikçe etkin olarak varolamayacaklarından, danışman-

Prof.Dr. Çiğdem GÜNGÖR
Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Öğretim Üyesi.
gungor@dialup.ankara.edu.tr

lık işlemleri sırasında oluşacak şüpheler, bilimsel işlemin bütünü için gereklidir. Bilimsel arenada profesyonel olarak kabul görebilmek için kullanılabilecek en etkin enstrüman, bilginin paylaşılmasıdır. Danışman tarafından onaylanma, bu kabulün tek ve en güçlü göstergesidir. Editörler de, iki ana işlevleri olan, uygun araştırmaların seçilmesi ve kalitenin artmasını gerçekleştirebilmek için danışmanlara ihtiyaç duyarlar.

Danışmanlık eğitimi

Danışmanlık, mimarlık, doktorluk, pilotluk gibi uzmanlık isteyen bir beceridir. Uzmanlık isteyen beceriler sınıfta öğrenilen bilgilerden çok, tecrübeye dayanır ve öğrencilerin uygun görevlerde pratik yapmalarını gerektirir. Bu ampirik öğrencilikte ders verenlerden bilgiyi almaktan çok, koçların kılavuzluğuna ihtiyaç duyulur. Tecrübeye dayalı öğrenme, danışmanlık sistemi için de önemlidir. Yüksek kalitede danışmanlık, epidemiyoloji ve istatistik konularında derin eğitim almış olmayı gerektirir.

Danışmanlık için şu sorular sorulabilir:

- İyi bir danışman olabilmek için gerekli tecrübeyi kazanmak kaç yayın gerektirir?
- Danışmanın bir makaleyi incelerken harcadığı süre kaliteyi nasıl etkiler?

Herhangi bir beceri gibi, bir eserin danışmanlığını yapma sanatı da, pratik yaparak gelişir. Her ne kadar, bir insan iyi bir danışman olma becerisi ya da bilgisi ile doğmuyorsa da, konu kişinin karakteriyle (doğruluk, dürüstlük, dikkatlilik) yakından ilişkilidir. Ne yazık ki eğitiminin içinde danışmanlık sanatının yer aldığı bir bilim insanı bulmak çok zordur.

Yayınlanma süreci içinde yer alan ve makaleye değer katan bir işlev olan danışmanlık teknikleri öğrenilebilir ve geliştirilebilir. Editörler kalite kontrol ve etkinliğin sağlanabilmesi için, güvенеbilecekleri danışmanlara ihtiyaç duyarlar; danışmanlar da, sorumluluk, tarafsızlık ve belli bir alanda yapılan araştırmalarda gerçeği yakalama ve yüksek standardı sağlama isteğiyle sürece katılırlar.

Schroter ve ark. larının BMJ’de yaptıkları bir çalışmada, eğitimin danışmanlık kalitesi üzerindeki etkisi araştırılmıştır. İki farklı eğitim alan çalışma grubu ve kontrol gruplarını derginin danışmanları oluşturmuştur. Gruplardan birisindeki danışmanlara yüzyüze sınıf eğitimi verilmiş; diğer gruptakilere, editörlerin danışmanlardan beklentileriyle ilgili, kendi kendine öğrenilen bir eğitim paketi verilmiştir. Dört-altı ay arayla gönderilen 3 makale, bu danışmanlar tarafından incelenmiştir. Kendi kendine öğrenen gruptaki danışmanların görüş kalitesi daha yüksek bulunmuştur, ancak diğer gruplarla aradaki fark editöryal açıdan belirgin bulunmamıştır. Kısa süreli eğitimlerin danışmanlık kalitesi üzerine etkisinin çok az olduğu gösterilmiştir. Daha uzun süreli eğitimlerin etkisinin araştırılması gerekmektedir.

Danışman kimliği ve sorumluluğu

Danışman makale hakkında görüşünü bildirir ancak, yayınlanma hakkındaki son karar editör tarafından verilmektedir. Bu nedenle, editör danışmanın görüşlerini tam anlamıyla kavrayabilmesi ve bu görüşün diğer danışman görüşleri ve kendisinininkiyle karşılaştırmasını yapabilmelidir. Danışman, yazarın sonuçlarına itiraz ediyorsa, kesin sebepleri ortaya koymalı ve uygun atıflarda bulunmalıdır; “ben bu sonuçlara inanmıyorum”, “bu böyle olamaz” demek yeterli değildir. Yazarla arasında bir anlaşmazlık olan danışman makaleyi değerlendirmeyi kabul etmemelidir. Sorumluluk sahibi bir danışman konu hakkında bilgi sahibi olmalı ve daha önce yapılmış çalışmaları bilmelidir. Günümüzde yapılan çalışmaların çoğu, farklı laboratuvarlardan

çıkaran, farklı yöntemlerin kullanıldığı ortak çalışmalar olduğundan, tek bir danışmanın bütün protokoller üzerinde bilgi sahibi olması beklenemez. Böyle durumlarda, danışman sadece bilgisi olan konularda önerilerde bulunmalı ve editörü de durumdan haberdar etmelidir. Araştırma ile ilgili dürüst eleştiride bulunulmalıdır. Danışmanın görevi, araştırmanın güçlü noktalarını ve zayıf taraflarını incelemek, geliştirilmesi için önerilerde bulunmak ve çalışmanın düzeyini yükseltmek için nelerin yapılması gerektiğini net olarak ifade etmektir. Yazar(lar), danışmana göre önemli ya da ilginç olan, ama çalışmanın amacına uzak kalan konuları işlemek için zorlanmamalıdır.

Danışman çalışmanın gizliliğine saygı duymalıdır; yayınlanmadan önce çalışmanın içeriğinin başkalarıyla paylaşılması doğru değildir. Ancak burada editör tarafından onaylanan bazı istisnalar vardır; danışmana yardımcı olması için başka bir araştırmacı belirlenebilir. Bu durumda ikinci danışmanın da gizlilik ilkelerine uymayı kabul etmesi ve editörün durumdan haberdar edilmesi gerekmektedir. İncelenen yayının bilgileri yayınlanmadan önce kullanılmamalıdır. Danışman kendi ilgi alanına girmeyen yayınları incelememelidir.

Tarafsızlığını etkileyecek şekilde, yazar(lar)la yakın ilişki içindeyse, yayını incelemeyi kabul etmemelidir, danışmanlık, bilimsel yararlılık esasına dayanmalıdır.

Danışman, zamanında inceleyebilecekse bir yayını kabul etmeli; dublikasyon, sahtekarlık, plagiarizm veya etik açıdan da görüşünü bildirmelidir.

Eleştiriler yapıcı olmalıdır, bu özellikle yeni araştırmacılar için önemlidir; genç bir araştırmacı için alaycı ve zarar verici bir tarzda yazılmış eleştiri çok kırıcı olabilmektedir, ancak, araştırmanın zayıf taraflarını göstermekte de çekince duyulmamalıdır. Hiç kimse makalesinin geri dönməsinden hoşlanmaz ancak, yeniden düzenleme için verilecek uygun öneriler çok yardımcı olacaktır.

Danışman nasıl seçilir?

Kaliteli dergilerde makale yayınlarsanız, editörlerin dikkatini çekersiniz. Editörler, danışman olarak seçecekleri kişinin makalelerini inceledikten sonra kararlarını verirler. Daha sonra, danışman adayına bir mektup yazarak istekli olup olmadığını sorarlar. Yayın kurulunda yer alan kişiler de öneride bulunabilirler. Danışman listeleri zaman zaman yenilenir ve görüşleri yetersiz bulunanlar çıkartılır.

İyi bir danışmanlık ve danışman raporu için neler gerekir?

"Her makaleye kendi makalene davranılmasını istediğin gibi davran"

Danışman, yayını yazarın yanında olarak incelerse, danışmanlık sürecinde ortaya çıkacak problemlerin çoğu engellenecektir. Makaleyi kendine ait bir çalışma gibi incelediğinde, pozitif, eleştirel ancak tarafsız ve dengeli, saldırgan olmayan önerilerini uygun şekilde yollayabilecektir. Eleştiri yaparken problemin tam olarak belirlenmesi ve çözüm yollarının ortaya konması gerekmektedir. Kafa karıştıran ve belirleyici olmayan eleştirinin ne yazara, ne de editöre fay-

dası olmayacaktır. Danışman, yazarlar tarafından ortaya konan bir görüşe itirazını, tartışmasını destekleyecek verilerle (literatür atıfları) kanıtlayarak göstermelidir. Kanıtlanamayan görüşlerin danışman raporunda yeri yoktur. Editör tarafından özel bir alanla sınırlandırılmadıkça, bir danışman makaleyi her yönüyle incelemelidir. Bunun için de yazar(lar)ın bilinmesi durumunda, daha önceki çalışmalarını okumak ve konuyla ilgili yapılmış araştırmalar hakkında bilgi sahibi olmak gerekmektedir. Gönderilen makalenin yazarlarının çalışmalarına güvendiklerini ve deneylerini dikkatli ve güvenilir bir şekilde yaptıklarını baştan kabullenmek gerekir. Ancak, danışmanın giymesi gereken bir başka şapka da derginin savunuculuğudur. Dergi taraftarı olarak, danışman, bilimin en iyi şekilde yayınlanmasından sorumludur. Danışmanlığın amacı, kalite, metot veya mantık hatasının yapılmadığının kontrolü; elde edilen bulguların varılan sonucu destekler nitelikte olması; daha önceki çalışmalara yapılan atıflarda hata olmaması; insan ve hayvan çalışmalarında gerekli bütün protokollere uyulmasının, gerekli komitelerden onay alınmış olmasının ve çalışmanın orijinal ve anlamlı olmasının kontrolüdür.

Danışmanlık teknik ve etik olmak üzere, iki ana bölüme ayrılabilir ki, bunların her ikisi de makalenin yayınlanmaya değer olması için gereklidir. Tablo 1'de genel bir danışman formu örneği yer almaktadır. Tabloda yer alan maddelerden 1,2,4,5,6 teknik olarak makaleyi irdelerken, 3'te etik konular işlenmektedir, 7 de etik konular kapsamındadır.

Tablo 1. Makale değerlendirme kriterleri

1. Çalışmanın bilimsel kalitesi   • Kullanılan yöntem uygun ve çalışmanın tekrarlanabilmesi için yeterli ayrıntı içeriyor mu?   • Elde edilen veriler sonuçları destekler nitelikte mi?
2. Sunum   • Yazım: Net, öz ve dil iyi kullanılarak yazılmış mı?   • Başlık: Özgül ve içeriği kapsıyor mu?   • Öz: Kısa, amaç belirleyen, nasıl yapıldığı ve ne bulunduğunu, önemini belirtiyor mu?   • Şekiller: Doğrulanabilir mi? Anlaşılır mı? Yazı karakteri şekil boyutuyla orantılı mı? Açıklamaları yeterli mi?   • Tablolar: Basitleştirilebilir veya kısaltılabilir mi? Çıkartılabilir mi?   • Ticari isimler, kısaltmalar, semboller: Doğru kullanılmış mı?
3. Araştırma ihlali   • Laboratuvar hayvanlarının bakımı ve kullanımıyla ilgili kuralların ihlali söz konusu mu?   • İnsanların yer aldığı bir araştırmaysa, yapılan çalışmalarda Helsinki Deklarasyonuna uyulmuş mu?
4. Sınıflandırma   • Aynı alanda yapılmış diğer çalışmalarla karşılaştırma yapılmış mı?

5. Gizli öneriler   • Her makale yenilik ve önemlilik açısından değerlendirilmeli ve öneriler bu doğrultuda yapılmalıdır.   • Makalenin dergiye uygunluğu konusunda da öneride bulunulmalıdır. (Bu öneriler yazar(lar)a gönderilmez).
6. Yazarlara öneriler   • Danışman formunda tercihen numaralandırarak, araştırmanın tasarımı, verilerin sunumu, sonuçlar ve tartışma bölümleriyle ilgili görüşler bildirilmelidir.   • Görüşlerin önerilerle aynı doğrultuda olmasına özen gösterilmelidir.
7. İmtiyazlar   • İncelenmek üzere gönderilen makaledeki veriler ve bulgular yazar(lar)ın malıdır, başkalarıyla paylaşılmamalıdır.   • Şekil ve tablolar inceleme sonunda uygun şekilde ortadan kaldırılmalı veya tekrar inceleme yapılacaksa, özenle saklanmalıdır.   • Danışmanlık için başka bir bilim insanına başvurulması durumunda, bu kişinin adı ve kurumu editöre bildirilmelidir.

İstatistik danışmanlık

Danışmanlık sistemi, makalelerin yanlış, açık ya da uygun olmayan istatistik verilerle yayınlanmasına engel olamadığı için uzun bir süredir eleştirilmektedir. Burada problem, istatistik hataların yanlış eleştirilmesinden (yapıcı olmamak, dolambaçlı ifade kullanmak, belirleyici olmamak, delillerle çürütme güçlüğü) kaynaklanmaktadır. Örnek büyüklüğü ve karşılaştırma yetersizliği en çok eleştiri alan iki istatistiksel alan olmakla beraber, genellikle yapılan eleştiriler yapıcı ve haklı olmaktan uzaktır. Danışmanların çoğu istatistik konusunda yeterli olmadığından, eleştirilerinde temel kuralları izlemekte ve bu da bazı makaleler için haksız eleştiriye neden olmaktadır. İstatistik açısından bir makaleyi incelerken aşağıdaki kurallar uygulanabilir:

1. İstatistik verilerin makalenin kalitesine etkisini açıklayabiliyorsanız ve nasıl bir yöntem izlenmesi gerektiğini biliyorsanız eleştirin. Bir problem olduğundan şüpheleniyorsanız, fakat ne olduğunu tam olarak belirleyemiyorsanız, bir istatistik danışmanından görüş isteyin.
2. Örnek miktarı ve çoklu karşılaştırma gibi alanlarda ancak çok mecbur kalırsanız eleştiride bulunun; bazı çalışmalarda örnek sayısının artırılması imkansız olabilmektedir.

Danışmanlık sistemi kusursuz mu?

Uzun yıllar danışmanlık sistemi hakkında dört soru ısrarla sorulmaktadır:

1. Danışmanlar hükümlerinde hata yaparlar mı?
2. Karar alırken gerçekten tarafsız olabiliyorlar mı?
3. Yeni fikirlere açıklar mı?
4. Danışmanlık sistemine rağmen, araştırmacılar sistemi suistimal edip (plajerizm, sahtekarlık, uydurma), şüpheli veya sorguya açık araştırma yapabilirler mi?

Evet, gerçekte danışmanlar hata yapabilirler ve taraflı davranabilirler; çeşitli araştırmacıların farklı disiplinlerde belirledikleri suistimaller bulunmaktadır. Buna ek olarak, eleştirmenler danışmanlık sistemini muhafazakarlıkla ya da en azından yeni fikirlere veya yaklaşımlara açık olmamakla suçlamaktadırlar.

Danışman raporlarının çok azı Tablo 1'de yer alan kriterlerin hepsini birden kapsamaktadır.

Fisher ve ark.larına göre danışmanlar farklı stiller kullanırlar:

1. Yargıçlar: Çok az açıklama yapar, çok az ayrıntı verir.
2. Sessiz yardımcı yazar: Makaleyi ayrıntılı olarak tekrar gözden geçirir.
3. Stratejik danışman: Hipotez üzerine yoğunlaşır ve sorgular. Bu iyi bir özellik olmakla beraber, kesin bir geri bildirimde bulunmaz.
4. Eleştirmeyen arkadaş: Makale için pek de uygun olmayan coşku yaratır.
5. Egoist: Kendine ait önceki makalelere verilen tepkiye odaklanır.

İdeal danışmanlık, bu stillerin birkaçını birleştirerek; stratejik görüş bildirip, tablodaki sorulara uygun olarak yardımcı olabilecek önerilerde bulunabilmektir.

Genç bir araştırmacı olan List, Nature dergisine yazdığı bir yazıda, makalenin incelenme sürecinin sonunda editör kararını vermeden önce, danışman görüşlerinin başka danışmanlar tarafından incelenmesini önermektedir. Bu görev geleneksel olarak editöre aitse de, danışman görüşlerinin de danışılmasının makalenin kabul edilmesi, yeniden incelenmesi ya da reddilmesi için daha adil olacağını düşünen List, "bu öneri inceleme süresini uzatsa da, editör geri bildirimlerle daha doğru karar verebilecektir" demektedir.

Tanınmak ya da tanınmamak

Bazı dergilerin makale yollama formunda, yazarlara potansiyel danışman olarak seçmek ya da seçmemek istedikleri isimler sorulmaktadır. Yazarlar bulgularının değerlendirilmesinde kim(ler)in en iyi olduğunu ve sonuçların hangi rakiplerden saklanması gerektiğini editörlerden daha iyi bilebilirler. Yine de eğilim, seçmemekten çok, seçmek lehine olmaktadır. Bazı dergi editörleri, yazar tarafından önerilen danışmanlık sisteminin değerli olmadığını düşünme eğilimindedirler. Schreouer ve ark.larının konuyla ilgili yaptıkları bir çalışmada, editör ve yazar tarafından önerilen danışman gruplarının görüşlerinde kalite açısından bir farklılık olmadığı gözlenmiş ancak yazar tarafından önerilen danışmanların, editör tarafından seçilenlere göre daha yüksek oranda makalenin yayınlanması yönünde karar aldıkları görülmüştür (%55.7, %49.5). Wager ve ark. larının aynı konuda yaptıkları bir çalışmada da benzer sonuçlar alınmıştır. Ancak yine de, yazar tarafından önerilen danışmanlar, araştırmacının alanına yakın ve çalışmanın etki faktörünü daha iyi değerlendirebilecek kişiler olabilirler. Fisher ve ark.ları "Danışmanlar anonim olmalı mıdır?" sorusunu incelemişler ve elektronik yayıncılığın gerçek zamanlı danışmanlık ve açık sistemin ortaya çıkmasını sağlayacağını ileri sürmüşlerdir. Günümüzde yapılan çalışmalar, imzalı danışmanlığın daha kaliteli olduğunu göstermekteyse de, açık görüşlere ulaşmak zordur, makalenin inceleme süresi uzamaktadır ve olumlu görüşlerin artmasına neden olmaktadır.

Anonim makalelerin 1/3 'inde, konuya hakim danışmanlar makale yazar(lar)ının kim olduğunu anlamaktadırlar. İki tarafın da birbirini bilmediği tam kör karşılaşmaların ölçme ve ödüllendirme duygularından, tartışmalardan uzak ve seviyeyi yüksek tutacağı düşünülmektedir. Yazarın bilinmediği çalışmalarda, daha önceki çalışmaların ve tecrübenin değerlendirilememesi ise dezavantajdır.

Hem bir imtiyaz hem de sorumluluk olan danışmanlık, bilimsel yayıncılığın ana damarlarından biridir. Bu sistem, bilimin kendini doğrulama rolünün ayrılmaz bir parçasıdır. Kendini doğrulama, literatüre sunulan çalışmanın tekrarlanabilir olduğu prensibine dayanmaktadır

ve böylece kusurlar saptanıp düzeltilebilecektir. Bilim kümülatif olduğundan ve bir çalışma, diğeri üzerine inşa olduğundan, araştırmacılar tartışma ve sonuç bölümlerini abartırlarsa veya başka bir ciddi bir hata yaparlarsa, takip eden çalışmalarda durum düzeltilecektir.

Kaynaklar:

1. *Bachetti P: Peer review of statistics in medical research: the other problem. BMJ 324: 1271-1273, 2002.*
2. *Benos DJ, Kirk KL, Hall JE: How to review a paper. Advan Physiol Educ 27:47-52, 2003.*
3. *Black N, Van Rooyen S, Godlee F, Smith R, Evans S: What makes a good reviewer and a good review for a general medical journal? JAMA, 280: 231-233, 1998.*
4. *Bloom FE: The importance of reviewers. Science. 283: 789, 1999.*
5. *Davidoff F.: Improving peer review: who's responsible? BMJ. 328: 657-658, 2004.*
6. *Fisher RS, Powers LE: Peer-reviewed publication: a view from inside. Epilepsia. 45: 889-894, 2004.*
7. *Gitanjali B: Peer review- process perspectives and the path ahead. Journal of Postgraduate Medicine. 47: 210-214, 2001.*
8. *Gökçe-Kutsal Y: Editör gözüyle danışmanlık. Sağlık Bilimlerinde süreli Yayıncılık-2003, Yılmaz O (ed), Tübitak Matbaası, Ankara, 2003, s:13-27.*
9. *Grimm D: Suggesting or excluding reviewers can help get your paper published. Science, 309: 1974, 2005.*
10. *Hernon P, Schwartz C: Peer review revisited. Library and Information Science Research. 28: 1-3, 2006.*
11. *Kempers RD: Ethical issues in biomedical publications. Fertility and Sterility. 77: 883-888, 2002.*
12. *List A: Reviewer reports should in tun be peer reviewed. Correspondence. Nature. 442: 26, 2006.*
13. *Schroter S, Black N, Evans S, Carpenter J, Godlee F, Smith R: Effects of training on quality of peer review: randomised controlled trial. 328:673-678, 2004.*
14. *Uzbay T: Danışmanın sorumluluğu. Sağlık Bilimlerinde süreli Yayıncılık-2004, Yılmaz O (ed), Tübitak Matbaası, Ankara, 2004, s:127-134.*